

Over maffia en Maya Een gesprek met de Indiase regisseur Rajat Kapoor

Gepubliceerd in: *Gonzo (circus)*, nr. 85 (Leuven, 2008).

Marc Schuilenburg

De nieuwste film van Rajat Kapoor heet *Mithya*, wat zoveel als ‘niet waar’ betekent. Toch gaat de film niet over leugens en bedrog. Wel spelen de Indiase maffia en het verhaal Maya een bijzondere hoofdrol.

Rajat Kapoor (1961) studeerde in 1988 af aan het film- en televisie-instituut in het Indiase Puna. Hij was een van de oprichters van de theatergroep Chingari. Zijn doorbraak als acteur vond plaats op televisie en het scherm, onder meer in *Monsoon Wedding* (2001) waarin hij een pedofiele oom speelt die op heterdaad wordt betrapt. Sinds enkele jaren regisseert hij zelf speelfilms. Deze worden Hinglish-films genoemd, een genre dat zeer populair is onder een nieuwe generatie van hoogopgeleide Indiërs in de grote steden van India. Deze ‘urban scene’ spreekt een eigen taal; het Hinglish, een combinatie van Hindi en Engels. Maar deze samenvoeging is meer dan alleen een taal. Vooral jonge mensen zijn zich bewust van de effecten van de globalisering en informatisering op het leven in India. Die veranderingen willen ze bespreekbaar maken. Dit keert terug in Hinglish-films, waarin controversiële onderwerpen niet worden geschuwd als seksuele fantasieën, homoseksualiteit, corruptie en werkloosheid. Daarmee breekt het genre met de lange traditie van Bollywood. De films spelen zich af in de dynamiek van de grote steden, niet op het platteland. Hun inhoud is realistischer, ze zijn vaak los en digitaal gefilmd, en de karakters krijgen meer psychologische verdieping.

Heel kleine revoluties

Rajat Kapoor gaat stijlvol gekleed. Een fraai colbert sluit naadloos aan op zijn witte broek. Hij praat bedachtzaam, formuleert zorgvuldig, denkt rustig na over de woorden die hij kiest. Over de invloed van de maffia op het dagelijks leven in India wenst hij nog niet uit te weiden, wel over het genre Hinglish-films. “Ik spreek liever van onafhankelijke cinema. Onafhankelijk, omdat ze breekt met het idioom en de taal van Bollywood. Ze heeft een eigen inhoud en wijze van uitdrukken. Natuurlijk kent ook Bollywood een unieke inhoud en expressie. Maar het probleem is: ‘Hoe daaraan te ontsnappen?’ Binnen het Bollywood-genre is dat onmogelijk. In zekere zin is dat vergelijkbaar met de situatie in Hollywood. De onafhankelijke cinema in India wil daarom een eigen plek creëren, een stijl ontwikkelen die niet langer mainstream is, maar het stempel draagt van de regisseur.”

Met meer dan een miljard inwoners heeft India het op een na hoogste bevolkingsaantal ter wereld. En met een dichtheid van 326 inwoners per km² is het land ook nog eens een van de dichtstbevolkte landen. De talen in India behoren voornamelijk tot het Indo-Arisch, waarvan het Hindi de belangrijkste is (42,2 procent van de totale bevolking spreekt het). De grootste steden zijn Bombay, Calcutta en Delhi, met achtereenvolgens zestien, dertien en twaalf miljoen inwoners. In die smeltpot van talen en identiteiten is volgens Kapoor veel veranderd. “Sinds vijf jaar zijn er veel kleine theaters bijgekomen, van rond de 150-200 plaatsen. Deze plekken zien er goed uit, de stoelen zijn comfortabel, de popcorn is beter. Een nieuw publiek is daardoor op de films afgekomen. Deze mensen zijn gestopt met het kijken naar satelliettelevisie en het kopen van DVD’s. Ze komen weer buiten. Dat heeft mede bijgedragen aan de populariteit van de onafhankelijke cinema,” aldus Kapoor.

Hij stopt zijn sociale betrokkenheid niet onder stoelen of banken. “In mijn films ontwikkel ik een beeld van de wereld. Dat heeft niets utopisch. Zo benader ik het onderscheid

tussen goed en slecht als graadueel. Voortdurend lopen beide aspecten in mijn films door elkaar. Daarnaast ruim ik veel plaats in voor humor. Humor is belangrijk, hoe ingewikkeld dat aspect ook is. Wie daar het beste mee omging, was Charlie Chaplin. Maar ook regisseurs als Federico Fellini, Billy Wilder, mijn favoriete regisseur, en Woody Allen hebben een groot gevoel voor humor. Zonder te schaterlachen, herken je de klasse van een auteur aan zijn humor. Daarnaast ben ik geïnteresseerd in het fenomeen toeval. Neem mijn leven, dat is een aaneenschakeling van, wat ik noem, kleine ongelukjes. Alles overkomt me, te beginnen met de beslissing van mijn ouders een kind te nemen. Op ieder moment heb je een miljoen keuzes. En iedere keer neem je een beslissing. En dan zijn er weer een miljoen opties. En weer neem je een besluit. Ergens kies je, maar tegelijkertijd ligt je lot tot op een bepaalde hoogte al vast. Dat is de paradox van dit bestaan.”

Het verhaal Maya

Mythia. The Imposter Who Wasn't (2007) speelt zich af in Bombay. De film gaat over twee werelden die nauw blijken samen te werken: Bollywood en de maffia. De hoofdpersoon, gespeeld door Ranvir Shorey, droomt ervan een beroemd Bollywood-acteur te worden. Terwijl hij niet verder komt dan het spelen van kleine onbelangrijke rolletjes, raakt hij bij toeval verzeild in de onderwereld. Omdat hij sprekend lijkt op het kopstuk van de maffia, dwingen leden van de criminele organisatie hem zijn plaats als stroman in te nemen. Aangezien hij niet voor niets een acteur is, beschouwt hij deze rol als een uitdaging en begint enthousiast zijn uiterlijk en mimiek aan te passen. Zijn nieuwe leven bestaat volledig uit leugens en onverwachte ontmoetingen, waardoor hij verzeild raakt in gevaarlijke en levensbedreigende situaties. Nog steeds wil Kapoor niets zeggen over de invloed van de maffia op de filmwereld in India. Eerst wil hij het volgende kwijt over *Mythia*. “De film is gebaseerd op het verhaal over Maya. Op een goede dag kwam er een leerling bij een Meester met de vraag hem te onderwijzen in Maya. Maya betekent illusie, het idee dat we in een wereld leven die wel echt lijkt, maar niet de echte werkelijkheid is. De Meester weigert daar over te praten en verzoekt de leerling iets anders te vragen. Maar de leerling zet door.”

Kapoor zwijgt even, en vertelt dan geamuseerd verder: “Uiteindelijk vraagt de Meester hem een glas water te halen in het huis. Daar aangekomen ontmoet de leerling een vrouw waar hij volkomen verliefd op wordt. Het lukt hem niet meer het huis te verlaten. De leerling en vrouw zijn volmaakt gelukkig, ze trouwen, en krijgen 3 kinderen. Alles gaat goed, de kinderen groeien gelukkig op. Tot na 15 jaar de vrouw ernstig ziek wordt. Niet alleen sterft de vrouw, ook het oudste kind krijgt een dodelijke ziekte. Daar blijft het niet bij. Het middelste kind sterft vanwege een infectie, en daarna de jongste. Depressief, omdat alle vaste grond onder zijn voeten is weggeslagen, loopt de leerling het dorp uit. Opeens ziet hij daar de Meester weer. Deze zegt tegen hem: ‘Wat duurde dat lang, je zou een glas water voor me halen, je bent wel een half uur weg geweest!’”

Kapoor stopt met praten en neemt een slok water. Het blijft weer enkele minuten stil. Dan vervolgt hij over de merkwaardige relatie tussen echt en schijn. “Op een bepaalde manier lijkt het erop dat de hoofdpersoon in mijn film ook alles overkomt. Dat hij leeft van en in de schijn. Zo wordt hij door de maffia ontvoerd om de plaats van hun leider in te nemen. Toch loopt hij niet weg, terwijl hij verschillende mogelijkheden daartoe heeft. Hij gaat steeds meer op in zijn rol. En kiest daar voor, iedere dag weer. Dat is een belangrijk thema. Een ander element is de kleur van de film. Ik werk daar hard op. We hebben bij voorbeeld tien maanden gewacht met het opnemen van *Mythia*. Ik wilde filmen in de regenperiode van Bombay, wanneer de lucht in de stad lichtjes grijs is en prachtige tinten blauw de wolken boven onze hoofden kleuren. Je ziet dit terug in de openingsscène, waarin door de harde regen en de felle wind paraplu’s van voorbijgangers omhoogvliegen. In de film keert de kleur blauw

voortdurend terug. Op die manier probeer ik inhoud en vorm – kleur, tempo, muziek – samen te laten vallen.”

.... en de maffia

De filmindustrie Bollywood produceert meer films dan Hollywood. De films zorgen ook voor meer omzet dan de Hollywood-producties. De vele Bollywood-films en honderden Indiase soaps staan garant voor een jaarlijkse omzet van rond de 1,3 miljard Amerikaanse dollars. Het is een publiek geheim dat ook de georganiseerde criminaliteit in India tot de grootste en gewelddadigste organisaties hoort van de wereld. Na enig aandringen wil Kapoor eindelijk ingaan op de relatie tussen deze twee fenomenen. “Er zitten gangsters in *Mithya*, dat klopt. De eerlijkheid gebiedt me wel te zeggen dat de rol van de maffia in India minder groot is als tien jaar geleden. Toen reikte haar arm tot iedere uithoek van ons land. En ja, ook tot in het hart van de filmwereld.” Een bekend verhaal is de arrestatie van Nazeem Rizvi (producent van *Chori Chori Chupke Chupke*) en financier Bharat Shah. Zij werden verdacht van het onderhouden van nauwe relaties met de maffia. Hun veroordeling moest uiteindelijk een signaal afgeven aan de entertainmentindustrie om de banden met maffiaorganisaties te verbreken.

Kapoor: “Dat klopt, die film werd mede gefinancierd door de maffia. In die tijd was dat gewoon. Ik weet er weinig van, maar ik denk dat er verschillende redenen aan te wijzen zijn voor de onderlinge aantrekkingskracht. In de eerste plaats wil de onderwereld onderdeel zijn van filmindustrie. Ze willen gezien worden, zelfs slapen met de actrices, deel uitmaken van de glitter en glamour van de filmwereld. Dat is de belangrijkste aanleiding. Maar er spelen nog twee zaken. Vinden opnames in een deel van een stad plaats waar veel gespuis woont, dan biedt de maffia haar diensten aan. Ze schoont de straten, maakt het gebied veilig voor de acteurs en regisseur om daar te kunnen filmen. Tenslotte zijn er financiële motieven. Ze willen een deel van de opbrengst van de films. Om deze reden zijn ook veel mensen neergeschoten, anderen konden gelukkig ontsnappen aan de gangsters. Niet alleen persen ze geld af van producenten en acteurs, ze wassen ook crimineel geld wit via de filmindustrie. Daar gaan nog steeds veel geruchten over. Zelf heb ik het niet meegemaakt, maar ik ben er wel bang voor.”

Internet:

www.rajatkapoor.com